CHRYŚCIJANSKAJA DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC: 1, 10 i 20.

№ 13 (197) Vilnia, 20 krasavika 1939 h. — Wilno, 20 kwietnia 1939 r. Hod XII

Kala vialikaj palityki

Siańnia havaryć ab vialikaj palitycy, — heta znača havaryć ab vajnie. Ci budzie vajna, napeŭna zhadać trudna. Daj Boža, kab jaje nia było. Adnak nad Eŭropai paŭstajuć štoraz bolšyja i štoraz ciamniejšyja chmary. Stvarylisia dva vializarnyja i mahutnyja fronty: front nieahraničanaha nacyjanalizmu (Niamieččyna, Italija, Hišpanija, Japonija) i front tak zv. demakratyčny (Francyja, Anhlija, Złučanyja St. Paŭn. Ameryki). Dva hetyja fronty, viedama, mohuć jašče pašyracca, papaŭniacca i rearhanizavacca.

U čym sprava, pašto paŭstali hetyja fronty? Niamieččyna, pry padtrymańni niekatorych inšych narodaŭ, za ŭsiakuju canu choča zdabyć sabie jak najbolš ziamielnych prastoraŭ dziela kalanizacyi i panavać na ŭschodzie Eŭropy, a Italija panavać nad Mižziemnym moram.

Naturalna, hetkija imknieńni nacyjanalistyčnych dziaržaŭ narušajuć i ŭžo šmat u čym narušyli toj paradak, jaki stvaryŭsia paśla suśvietnaj vajny, i kirujucca praciŭ intaresaŭ dziaržaŭ demakratyčnych, jakija za ŭsiakuju canu hety karysny dla siabie paradak chočuć utrymać nienarušalnym.

Hitler, paśla Čechaŭ i Słavakaŭ, zabraŭšy Kłajpedu, zatrymaŭsia.

Tymčasam dzieić partner Hitlera Musolini. Samym Vialikadniem, jak heta i vypadaje „dobramu kataliku", jon zavajavaŭ biaz daj pryčyny, tolki tamu, što heta jamu karysna, Albaniju. Praŭda, heta jamu krychu kaštavała kryvi, ale małuju Albaniju pieramoh. A što-ž dalej? Moža napadzie na Hrecyju, moža na Turcyju, a moža zabiare Juhasłaviju i rasšyryć supolnuju hranicu z Hitleram, kali hety dy zajmie Vuhryju z Rumynijaj? Buduć jany tady mieć zabiaśpiečany vialiki kusok supolnaj hranicy, što im ablahčyć ich dalejšyja naskoki ŭ inšych miascoch.

Hetak bolš mienš vyhladajuć spravy ŭ Eŭropie. Vyhladajuć jany, bačym, tak, što ab supakoju varožać niadobra. Treba adznačyć, što ab pravie samaaznačeńnia narodaŭ ani pa adnym baku, ani pa druhim siańnia ŭžo niama i movy. Viedama, pa staranie demakracyi jość plusy: heta ŭtrymać mir, a mir lepšy ad vajny, i toje, što jany ŭsio-ž choć bolš mienš baroniać asabistyja pravy čałavieka, z čym u nacyjanalistaŭ susim drenna.

Z hetaha vidać, jak ciažkim jość pałažeńnie siańnia małych dziaržaŭ, asabliva-ž niedziaržaŭnych narodaŭ, a ŭ ich liku i narodu Biełaruskaha. Adnak treba viedać, što ŭ apošnim vyniku ŭsio na śviecie idzie da lepšaha i dziela hetaha Biełarusy ŭ hety tryvožny čas nie pavinny ani padać ducham, ani tymbolš paddavacca roznym plotkam, jakich ciapier pa našych siołach tak mnoha, a pavinny mužna ŭsio heta biezhałoŭje pieratryvać, kab, pavialičyŭšy svoj zapas nacyjanalnaj śviedamaści i kultury, dačakacca lepšych časaŭ.

Ruzvelt zaklikaje da miru

Prezydent Zł. Št. Paŭnočn. Ameryki Ruzvelt u minułym tydni vysłaŭ telehramu Hitleru i Musoliniamu, u jakoj zaklikaje ich, kab dali słova, što nie napaduć na: Finlandyju, Estoniju, Łatviju, Litvu, Švecyju, Norvehiju, Daniju, Holandyju, Belhiju, Portuhaliju, Francyju, Anhliju, Hišpaniju, Švajcaryju, Lichtenštajn, Luksemburh, Polšč, Vuhryju, Rumyniju, Juhasłaviju, Baŭharyju, S.S.S.R., Hrecyju, Tureččynu, arabskija dziaržavy: — Syryju, Palestynu, Ehipt, Persiju, Irak—i Irlandyju, dy zhadzilisia sklikać suśvietnuju kanferencyju, jakaja mahła-b rašyć usie mižnarodnyja spory biez vajny. Prezydent Ruzvelt praścierahaje Niamieččynu i Italiju, što budučaja vajna budzie strašnaj svaimi naśledkami nia tolki dla pieramožanych, ale i dla pieramožcaŭ.

Da hetaj telehramy dałučylisia ŭsie dziaržavy amerykanskaha kontynentu. U Eŭropie i druhich čaścinach śvietu prapazycyju Ruzvelta pryniali z entuzyjazmam. Skasiurylisia na Ruzvelta tolki ŭ Niamieččynie i ŭ Italii.

Adkaz Ruzveltu Niamieččyna z Italijaj pryabiacali dać u kancy hetaha miesiaca.

Zhoda — vynik spraviadlivaści

„Siarod čaru rymskaje viasny — piša na piaredadni karanacyi novavybraha Papieža J. Em. Prymas Hlond — spuściŭsia na vatykanskaje ŭzhorje hałubok z aliŭnaju halinkaju zhody...

Ŭ paru Vialikich Piusaŭ varožać pontyfikatu Pačellaha pamysnaść, supakoj, zhodalubnaść"...

Čytajem i zadumoŭvajemsia: — U našych časach — pamysnaść, supakoj i zhoda?... Ci-ž mahčyma!?...

Dzie znajdzie posłuch i prypynišča toj niabiesny viaščun, kali faktyčna ŭvieś śviet naježany štykami, zahačany aružnaju śmiercianosnaju stallu, tysiačami tankaŭ, harmat i bombanosnych łatunoŭ, i razbušavany chvalami, patopam pychi, złości i zachłannaści!

Nima chiba ŭžo i łakarstva na tuju palityčnuju niehadź i ludabojstva!

— Jość.

Jość, ad zaščyku jakoha moža niaščasnaje,źbiantežanaje čałaviectva pieramianicca ŭ zhodnuju i ščaślivuju mižnarodnuju siamju.

Opus Justitiae pax — zhoda jość vynikam spraviadlivaści—skazaŭ Pius XII.

— o —

O, jakža mnohija ŭzdychajuć da taje spraviadlivaści! Spraviadlivaści, baroniačaj mienšych, słabiejšych, chočučych taksama žyć. Ci dačakajem jaje?

— o —

Mnoha siańnia ab spraviadlivaści, a viarniej — ab spraviadlivaściach havorycca, kažny bo maje „svaju" słužačuju ŭłasnamu ehoizmu „spraviadlivaść". Takaja spraviadlivaść nia moža być normaj suładu miž narodami — heta tolki kryvadušny ŭzajemaabman. Sapraŭdnaja, objektyŭnaja — *adna dla ŭsich* — spraviadlivaść, damahajušajasia *unicuique suum* — kožnamu svajho — niemahčyma na śviecie biez ahulnaha surjoznaha pryznańnia ŭsimi narodami najvyšejšaha, nadčałaviečaha autorytetu, dy katehaiyčnaha zrezyhnavanaha pasłušenstva jamu. Pakul heta nie nastanie, datul nia budzie kanca pysie, šovinizmu i prahavitaści silniejšych.

— A ciž nia lepšy sposab na hetu prahavitaść i pychu — spytaje ni adzin — vajna, pračyščajučaja atmosferu, čym tak zvanaja mirnaja niavola i biazładździe?

Treba zrazumieć i ŭjavić sabie dobra, čym jość mir pavodle chryścijanskaha śvietahladu, a čym toj, jaki hłasić siańniašni spahanieły pacyfizm.

Voś što na hetu temu piša V. Majdański ŭ svajej sensacyjnaj raspravie „*Giganci*" (str. 245-6):

„Dyk, pacyfisty, mir — to nia čas biaz vojnaŭ, jaki moža być pierapoŭnieny chaosam, bolšym, čym vajna. Žarało niepakoju ŭ chaosie voli. Zamiest udaskanaleńnia arhanizacyi sucelnaha žyćcia, manilisia vy praspekulavać tolki častku jaho dabra — biezvajenščynu i ŭžyćciović jaje nasuproć pravu hramadzkaje harmonii. Peŭna, najvyhadniej daražyć takim dabrom, dy da jaho imkucca. Asiahnułasia-b vynik... biaz srodkaŭ. Niedarazumieńnie! Sam hoły supakoj nia pryjdzie! Źjavicca jon adnačasna z vysokaharmanijnym uzrostam inšych vartaściaŭ. Kali majecie... dobry słuch, nastaŭcie na ŭłaścivy ton usie prajavy ludzkoje voli, i kali, dziakujučy hetamu, čałaviectva zakipić žyćciom uzajemna zdavolenych, nia vypuščajcie ŭžo lejcaŭ z ruk, až pakul istnavacimie ziamla.

Nia było dasiul arhanizataraŭ žyćcia, dobra harmanizujučych usie struny žadańniaŭ ludzkich: nia było supakoju.

Dyk nie standaryzacyja voli śvietu, a tolki takoje adzinstva jaje, jakoje spryčynić stychijnaje bahactva form kulturalnych dy ŭzajemna ich zazubić. Vola taja moža być zhodnajakaja —tady, kali kožnaja adzinka ŭsiołučnaści ŭmiecimie nadusio daražyć peŭnym dabrom nastolki asabistym, nakolki supolnym, i ŭ kožnym inšym jaho bačyć. Dabrom tym — Stvarycieł. Tolki, vidziačy Boha ŭ bliźnich, možam ich lubić, imi daražyć.

АД. СТАНКЕВІЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА [12] І БЕЛАРУСКІ НАРОД

(У 950-ыя ўгодкі Хросту Беларусі: 988/9—1938/9)

Кірунак суб'ектыўны, як мы ўжо адцемілі, за сутнасьць народу ўважае толькі вязь маральную, псыхічную, толькі сьведамасьць, толькі супольную волю. Але і гэтая тэорыя, маючы шмат у сабе праўды, шмат у чым так-жа і мыляецца. А памылка яе ў тым, што яна не дацэнівае прыродных дзейнікаў і сутнасьць нацыі тлумача выключна толькі дзейнікам псыхічным, дзейнікам гісторыі і культуры.

Адгэтуль ясны выснаў, што народ становяць прыкметы натуральныя, хоць усе яны яшчэ істотнага значэньня ня маюць, і што апрача іх патрэбная ёсьць супольная сьведамасьць і супольная воля, як дзейнік завяршаючы паняцьце народу. Пры гэтым трэба адцеміць, што гэтая псыхічная, маральная прыкмета ня ёсьць вытварам гэных натуральных дзейнікаў, як гэта многія ўважаюць, а наадварот — гэны псыхічны маральны дзейнік ці элемэнт, хоць спачатку нясьведама, існуе раней ад гэных дзейнікаў прыроды, або, разам з імі, існуе ў душы чалавека, а які прырода і абставіны жыцьця толькі выклікаюць і ўспамагаюць яму разьвівацца. Агульнай асновай гэтага правіла зьяўляецца прынцып: — homo est animal sociale — чалавек стварэньне сацыяльнае, грамадзкае, а знача, — у далейшым сваім гістарычным працэсе — стварэньне і нацыянальнае. Тыя групы людзей, якія мы сяньня называем народамі, не зьяўляюцца нейкім раптоўным плодам прыроды. Іх паяўленьне — гэта вынік павольнай і доўгай эвалюцыі. Яны ня ёсьць плодам сужыцьця прыпадкам сабраных людзей, але вынікам арганічна разьвіваўшайся супольнасьці, адзінства, маючай сваё асаблівае жыцьцё зьверхняе і ўнутранае. Народныя прыкметы, ці народная асабовасьць, не тады паявіліся, калі людзі сабраліся разам, бо-ж яны фактычна і сабраліся, кіраваныя гэным сацыяльна-духовым інстынктам,

„Kłajpeda i pačućcio Litoŭskaha Narodu“

Vilenski litoŭski časapis „Lidas“ (z dnia 28.III, № 37) u art. „Kłajpeda i pačućcio Litoŭskaha Narodu“ miž inšym piša:

— Naša maci — baćkaŭščyna doŭha prabyvała pad čužym jarmom. Paśla, zdabyŭšy svabodu, mieła i dalej maje svaich dziaciej, jakija vyrakajucca i nia lubiać svajho narodu...

Tyja žychary pabiarežža, za jakich Kiejstut, Vitaŭt i inšyja litoŭskija kniazi tak mnoha vajavali z adviečnym litoŭskim zachodnim praciŭnikam, u staradaŭnaści byli jašče viernymi synami svajho kraju. Adnak paśla, papaŭšy ŭ niavolu, pryvykli da niavoli i siańnia nia chočać pryznavać praŭdzivaj svajej matki, choć jašče jaje jazykom havorać.

Paŭstaje pytańnie, ci tyja dzieci našaha narodu, jakija vyraklisia svajho imia i pachodžańnia, jość našy? Ci narod ich tak-ža maje adračysia? Na hetyja pytańni jość tolki adzin adkaz: *Nie!* I na zachadzie i na ŭschodzie narod nia moža zabycca i nie zabudziecca tych, jakija jość svaje...

Ale siańnia Litva ŭsiožtyki adrakłasia svajho pabiarežža, tak darahoha dziciaci. Ale ŭsie viedajuć, što adraklisia prymušanyja siłaj... Niamožna adračysia taho, da čaho ŭsim sercam pryviazany kraj, jaho minuŭščyna i sučasnaść...

Chto praŭdzivy syn svajho narodu, tamu niama hranic. Sardečnyja pačućci i česnaja praca lohka pierastupaje ŭsie štučnyja, vidomyja hranicy, a brackija dumki i sapraŭdy dziciačaja luboŭ svaju matku dasiahajuć duža daloka, prosta nia majuć hranic. I naadvarot — u kaho da svajho kraju niama praŭdzivaj lubovi, taho nia moža prybližyć ani skasavańnie hranic ani što inšaje. Treba doŭhich hadoŭ supolnaha žyćcia i prychilnych abstavinaŭ, kab toje, što praz doŭhi čas było ad nas addzielna, mahło nadoŭha ŭznoŭ viarnucca... —

M. K.

Hetaju tolki darohaju mahčyma dajści da ŭsioahulnaj, uzajemnaj lubovi. Uciakańnie ad Boha, niapryznavańnie Jaho, jość skarej uciakańniem ad... čałavieka, čym ad Boha; heta utrudniańnie dahledzić u bliźnim samoha siabie. Niavierujučy ŭ Boha nia ŭbačyć nikoli ŭ druhich siabie, nia ŭvieryć nikoli, kab i druhi čałaviek byŭ takim, jak i jon čałaviekam, nia znojdzie darohi da zhody—miru — zdavaleńnia“.

— *Dryhvič*

Prykmiety nacyjanalnaj śviedamści

Mnohija ćvierdziać, što narod jość tady nacyjanalna śviedamym, kali maje hłybokaje pačućcio svajho „ja“ i svajej nacyjanalnaj asobnaści.

Tak, heta praŭda. Ale nie na adnym tolki pačućci apirajecca nacyjanalnaja śviedamaść.

Adzin z sučasnych pedahohaŭ kaža, što narod, jaki ŭvažaje siabie nacyjanalna śviedamym, pavinien: 1) mieć pačućcio svajej asobnaści, 2) dakładna znać svaju minuŭščynu, 3) znać prykmiety svajej kultury, 4) viedać svaje žyćciovyja intaresy, patreby i zadańni, a tak-ža 5) zdavać sabie spravu z svajho praznačeńnia.

Heta voś najvažniejšyja prykmiety nacyjanalnaj śviedamaści. Ale i hetkaja śviedamaść budzie pasyŭnaj, kali jana nia budzie pabudžać da pracy, raspalivać luboŭ da ŭsiaho rodnaha, svajho, i nia budzie paić vieraj u śviatlejšaje i ščaśliviejšaje zaŭtra narodu. U zdarovym narodzie nacyjanalnaja śviedamaść pavinna być dziejnaj, h. zn. apiortaj na rozumie, pačućci i voli.

Trudna nazvać takoha čałavieka nacyjanalna śviedamym, jaki choć i pryznajecca da svajho na-

---

унутраным наказам сваей душы, каб жыць разам, дзеля бліжэй ім яшчэ нязнанай супольнасьці. Знача, народ ёсьць пярвейшым за гэную сваю нацыянальную сьведамасьць, бо сьпярша трэба быць, а толькі пасьля ўсьведаміцца.

Вось-жа разьвіцьцё грамадзкага інстынкту людзей, якіх гэты інстынкт панукае зьбірацца ў групы і жыць супольна, у апошнім сваім выніку пры помачы дзейнікаў прыродных твора нацыянальнасьць, твора народ. Пачуцьцё супольнасьці — гэта як-бы завяршэньне гэнага творчага сацыяльнага нахілу ў чалавека. Але, каб гэнае пачуцьцё стварылася і пачало існаваць, мусяць быць нейкія дзейнікі, праводзячыя гэтую работу і служачыя матарыялам. Такімі дзейнікамі, такім матарыялам зьяўляюцца ў большай ці меншай меры, усе, ці некаторыя,—гэныя дзейнікі натуральныя і псыхічныя, якія так ці йнакш прычыняюцца да стварэньня народу. Адным з галоўных, а можа найгалаўнейшым з іх, ведама, зьяўляецца язык. Ён ёсьць злучвом і праваднікам супольнасьці нацыянальнай кожнага народу. Вялікую так-жа, гэткую-ж спалучаючую роль, прынамсі ў многіх выпадках, іграе так-жа і рэлігія. У тварэньні беларускай нацыянальнасьці ў гэтым значэньні вялікую роль адыграла рэлігія хрысьціянская. Да разгляду чаго далей і прыступаем.

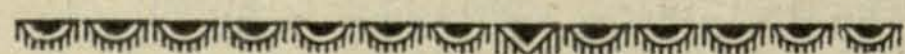
Вось-жа Хрысьціянства, як новая рэлігія, што прыйшла на зьмену паганства сярод беларускіх плямён, вобак з іншымі дзейнікамі, што ў гэтым першым пэрыядзе беларускай гісторыі прычыняліся да працэсу паўстаньня беларускай нацыянальнасьці, іграла ў гэтым кірунку выдатную, а мо' і галоўную роль. Праўда, прычынялася да паўстаньня беларускай нацыянальнасьці лучнасьць між бел. плямёнамі географічная — яны былі даволі добра ізаляваныя ад суседніх плямён рэкамі, лясамі і балотамі. Была між імі так-жа географічная лучнасьць і ўнутраная: яны, жывучы адны вобак другіх, мелі больш між сабой супольнай сутычнасьці, як з плямёнамі далейшымі. Бязумоўна, была між імі і лучнасьць этнографічная расовая, гэта ёсьць: была сьведамасьць супольнага паходжаньня, языка і быту. Існавала так-жа між імі

rodu, ale nia ŭmieje ci nia choča jaho baranić, abo nia choča ci nia ŭmieje jaho naležna reprezentavać. A kolki jšče byvaje vypadkaŭ u nas, što prychodzicca hareć u ahni stydu za svaich hramadzian, jakija stydajucca svajej movy, zvyčajaŭ i z soramam chavajuć svajo biełaruskaje pachodžańnie?

U našaj tradycyi naša siła i sława. Biez paznańnia jaje niama i hutarki ab nacyjanalnaj śviedamaści Naša mova, zvyčaj, pieśnia, drukavanaje słova — heta vyjaŭ našaj dušy, naša žyvaja historyja. Śviedamy Biełarus nia tolki pačućciom prajmajecca hetymi skarbami svajho narodu, ale acaniaje svaju kulturu i rozumam — šanuje jaje i pa mahčymaści jaje ŭzbahačaje.

Biazumoŭna, što ŭsie, jakija nia cikaviacca minuŭščynaj svajho narodu, pad naciskam pačućcia nižšaści čurajucca narodnych zvyčajaŭ, dy stydajucca rodnaj movy, — nacyjanalna jšče niaśviedamyja. Ich treba ŭśviedamlać, bo nacyjanalnaja śviedamaść— heta pustup u kirunku vyšejšaha raźvićcia.

Žak

Daŭžniki! Cas prysłać padpisku na „CHRYŚCIJANSKUJU DUMKU!“

Paśpiašycie, bo spynim hazetu!

Hrošy prysyłać najlepš „przekazem rozrachunkowym“. Numar našaha konta 63.

Adkaznaja rola biełaruskaha sialanstva

Biełaruski narod u absalutnaj bolšaści (80—90 prac.)—heta sialanskija masy.

U našych, biełaruskich abstavinach možna padniać ahulna-nacyjanalnaje raźvićcio na vyšejšuju stupień tady, kali sialanskija masy buduć usiestaronna śviedamyja i zarhanizavanyja. U hetkim pałažeńni našaje sialanstva źjaŭlajecca adkaznym za dolu Biełaruskaha narodu.

U biełaruskich sialanskich masach pačynajucca hłybokija historyčnyja pieramieny, u jakich jarka adznačajucca dva mamenty: 1)praletaryzacyja i 2) pierajmańnie sialanstvam kiraŭnictva ŭ nacyjanalnym žyćci.

Sialanskich haspadarak dalej dzialić nia možna, bo ŭžo niama čaho dzialić. Prykupić ziamli, kab pabolšyć varštat pracy, biełaruski sielanin nia moža. Dyk častka sialanstva prymušana šukać varštatu pracy i chleba ŭ handlu, promyśle i ramiaśle.

U nas kruhom adčuvajecca niedastatak dziejnaj biełaruskaj intelihiencyi, dyk kiraŭnictva nacyjanalnym žyćciom zusim naturalna pierajmaje bolš dziejnaja častka sialanstva. Usia praca ŭ biełaruskaj vioscy — palityčnaja, ekanamičnaja i aśvietnaja — apynułasia ŭ rukach bolš dziejnych, advažniejšych i śviatlejšych adzinak siarod sialanskaj masy.

Hetak było, hetak i budzie, što kiraŭničaja častka narodu zaŭsiody stajała i staić na vyšejšym uzroŭni kultury i śviedamaści. Ale našaje sialanstva, na žal, zajmaje niavysokuju stupień ahulna-čałaviečaj kultury. Na heta musimo hladzieć nie zakryvajučy praŭdy ni prad saboj ni prad čužymi. Stan kultury ŭ masach biełaruskaha sialanstva zusim nie na naležnaj vyšyni.

Biazsprečna, što ŭ našaj sialanskaj masie vielmi mnoha daśpiełych idejna, vyrablenych hramadzka i zdatnych da nacyjanalnaj pracy adzinak, jakija ciapier u rossyp pracujuć, dziejuć i kirujuć niearhanizavanym sposabam biełaruskim žyćciom. Ale navokał hetych idejnych i aśviečanych adzinak skroś małaśviedamaja, nieaśviečanaja sialanskaja masa.

Dziela taho, kab hetaja sialanskaja masa nie zahinuła biaz pracy i chleba, dy naležna spoŭniła abaviazki pierad narodam, jakija joj praznačaje historyja, musić padniacca na vyšejšy rovień kultury i aśviety. A kab padniać biełaruskija sialanskija masy na vyšejšy rovień kultury— ciomnym i małaaśviečanym treba dać pačatki viedy, aśviety i nacyjanalnaj śviedamaści; niahramatnych treba navučyć čytać i pisać, kab jany mahli pryłučycca da hramady idejnych, aśviečanych i dziejnych Biełarusaŭ.

P.

і сувязь палітычная: такой былі—сьпярша абеднаваючыя іх уласныя князі, а пасьля варагірусы. Усё гэта мела ўплыў на паўставаньне беларускай нацыянальнасьці. Але калі паявілася ў Беларусі Хрысьціянства, яно сапраўды аказалася ў гэтым кірунку дзейнікам асабліва важным і бадай адзіным у сваім родзе.

Хрысьціянства прадусім прынесла ў Беларусь граматнасьць. Праўда, гісторыя кажа, што ў нашых продкаў ужо нейкая граматнасьць і раней была. Але гэта была граматнасьць прымітыўная і ізаляваная цалком ад тагочаснага культурнага сьвету. Хрысьціянства-ж прынесла Беларусі граматнасьць, з аднаго боку дапасаваную да патрэб і душы беларускіх плямён, а з другога — апёртую на клясычнай грэцкай і часткова лацінскай культуры. Гэтая граматнасьць давала нашым продкам магчымасьць сутыку і ўчасьця ў дарах тагочаснай культуры і цывілізацыі. А гэта ўсё пабуджала творчы інстынкт народу і разьвівала яго нацыянальную асаблівасьць, прычыняючыся гэтым да большага зьліцьця гэных нашых плямён у вадно цэлае нацыянальнае. Праз граматнасьць нашы продкі мелі магчымасьць раўняць сваё жыцьцё з жыцьцём цывілізаваных народаў і імітаваць яго, або проста ісьці за яго прыкладам.

Далей, Хрысьціянства, як рэлігія, лучыла і яднала беларускія плямёны ў вадно цэлае і нацыянальна-асобнае, вытвараючы супольную ў народзе веру, пагляды, традыцыі, культуру, супольную народную душу. Праўда, Хрысьціянства шырылася ў мове супольнай сьпярша і для нашых усходніх славянаў, але яно, ня гледзячы на гэта, было магутным сродкам супольнага яднаньня ўнутранага, а з бегам часу, сягаючы да душы народу, вытварала і закрапляла нацыянальныя, свомыя толькі Беларусам, асаблівасьці.

Асабліва ў працэсе тварэньня беларускай нацыянальнасьці Хрысьціянства рашучую іграла роль у тым, што тварыла родную інтэлігенцыю, якая была мазгом і памяцяй народу, што, пры свайго роду дэмакратычным ладзе нашых продкаў у гэным часе, давала магчымасьць Хрысьціянству пранікаць ад слаёў вышэйшых

„Socyjalnyja prablemy, Chryścijanski adkaz“

Pad hetkim nazovam francuski paryski kardynał, arcybiskup Verdier, niadaŭna vydaŭ knižku, ab jakoj „Temps Present“ (7.IV 39 № 73) miž inšym piša:

— Vysoka dastojny aŭtar henaj poŭnaj hłybokaha źmiestu i prazrystaj knižki ŭ pieršym raździele daje aznačeńnie socyjalnaj prablemy pad dvuma ŭzhladami— maralnym i ekanamičnym, u druhim raździele daśledžvaje ideał roŭnaści. Dalej, u trećim raździele, jon razvažaje prava pracy i kapitał, u čaćviertym — prablemu ŭłasnaści i ŭreście ŭ piatym raździele aŭtar razvažaje ab lubovi i spraviadlivaści.

Roŭnaść ludziej u značeńni metafizyčnym, jak dziaciej Božych, Kaścioł pryznaje całkom, ale adnačasna pryznaje tak-ža i niekatoruju, niaŭchilnuju ŭ žyćci, niaroŭnaść: zdolnaści, talenty, dziejnaść, žyćciovyja abstaviny. Egalitarny dynamizm — imknieńnie da roŭnaści — Kaścioł uvažaje za reč narmalnuju, u žyćci nieabchodnuju i praz doŭhuju svaju historyju pracuje, kab raŭniać socyjalnuju niaroŭnaść i źmianšać niaroŭnaść miž ludźmi, jakaja vynikaje z samaj natury ci z voli ludziej.

A što datyča pravoŭ *pracy, kapitału i ŭłasnaści*, dyk Kaścioł na heta tak hladzić. Jon, najvyšej ceniačy ŭ ludziej ich maralnuju asabistuju vartaść, za nieparaŭnalnuju vartaść uvažaje duchovuju ŭbohaść — daskanalnuju volnaść ad ułasnaści. Adnak Kaścioł pachvalaje pryvatnuju ŭłasnaść, bo ŭ joj bača hvarancyju svabody asabistaj čałavieka i hramadzkaj, a tak-ža psychologičny dziejnik znachodlivaści, čujnaści, techničnaha postupu. Dziela hetaha Kaścioł prociŭ abaviazkavaj, prymusovaj kolektyvizacyi. Kaścioł uvažaje, što ŭłasnaść kapitalistyčnaja pavinna być nie skasavana, ale zharmanizavana, jak i ŭsiakaja ŭłasnaść, z pravam pracy i z ahulnym hramadzkim dabrom. A zatym, što vialikaja hramadzkaja niebiaśpieka, asabliva ŭ našym časie, vynikaje z nahramadžvańnia ŭłasnaści ŭ adnych rukach, palityčnych uładaŭ jość abaviazkam kantralavać hetyja spravy i ŭkładać ich pavodle hramadzkaj spraviadlivaści.

A ciapier što da *lubovi i spraviadlivaści*. Kaścioł pryznaje prymat lubovi, jakaja łuča sercy, nad spraviadlivaściaj, jakaja raździalaje pravy,—prymat lubovi, jakaja dapaŭniaje i zaviaršaje spraviadlivaść. Ale Kaścioł bahasłaŭlaje prahresyŭnuju ekspansiju spraviadlivaści i transformacyju ŭ kursie historyi pravoŭ lubovi na pravy spraviadlivaści. Luboŭ na hetym nia tracić ničoha, bo jana jość dabrom najvyšejšym, dušoj usiakaha dabra; spraviadlivaść heta razumieje i źjaŭlajecca praktyčnym lubovi dapaŭnieńniem.

Kaścioł radzić ludziam trymacca nia tolki śvieckaj razsudnaści, ale tak-ža zvaračvaje ŭvahu i na najhłybiejšuju padstavu bytu, na *Verbum—Słova*. Hetkaha dvajnoha zakonu treba trymacca i ŭ prablemach socyjalnych, hetki paradak — heta korań postupu. —

A. S—ki

Polska-anhielski dahavor

U pačatku h. m. (prad Vialikadniem) padčas adviedzinaŭ polskaha ministra zahraničnych spraŭ J. Beka ŭ Londanie zaklučany miž Polščaj i Anhlijaj na vypadak napadu abaronny dahavor. Ab hetym apublikavana deklaracyja, u jakoj, miž inšym, skazana:

Abiedźvie dziaržavy (Polšč i Anhlija—red.) hatovy da zaklučeńnia dahavoru tryvałaha i ŭzajemnaha zamiest ciapierašniaha tymčasovaha i adnastaronnaha zabieśpiačeńnia Anhlijaj Polščy.

Da času ŭstanaŭleńnia tryvałaha dahavoru Polšč zabaviazvajecca dać pomač Anhlii taksama, jak zabaviazałasia Anhlija pamahać Polščy.

Dahavor tryvały, taksama jak i tymčasovy, nia budzie śkiravany prociŭ inšaj dziaržavy, ale tolki budzie hvarancyjaj uzajemnaj pomačy Polščy i Anhlii ŭ vypadku pahrozy biezpasrednaj abo pasrednaj ichniaj niezaležnaści.

у шырокія народныя масы. Бо трэба ведаць, што ні князі, ні баяры не маглі яшчэ тварыць нацыянальнасьці. Яны толькі як-бы абдумвалі нацыянальную народу еднасьць, ставілі нацыі супольную мэту, падгатаўлялі гэтым спосабы і сродкі далейшага супольнага аб'еднаваньня. Але сапраўдны нацыянальны рух паяўляецца толькі тады, калі ўвесь гэты аб'еднаваючы працэс ахватвае масы. А гэта бывае звычайна тады, калі ў галаве і ў сэрцы кожнага сябры нацыі запальваецца агульная ідэя. Такой ідэяй у гісторыі народаў бывае звычайна ідэя рэлігійная. У нас, у першым ужо пэрыядзе нашай гісторыі, такой ідэяй была ідэя хрысьціянская, якую ў масы народныя нясла вышэйшая асьвечаная кляса: ваякі, баяры, духавенства.

Паганства-ж падобнай ролі адыграць не магло.

Рэлігія паганская ў Беларусаў была рознаякая, раздробленая, з многімі прымітыўнымі і наіўнымі абрадамі і багамі. Гэта рэлігія служыла не паўстаньню і ўзросту беларускай нацыянальнасьці, але, наадварот, — яе раздробленьню і расьцярушаньню. Сусім што іншае Хрысьціянства. Яно праз сваё адзінства, праз свой высокі ідэалізм, праз сталасьць і адняякасьць і сваей навукі і абраду, праз прасьветную сваю дзейнасьць было *на зары беларускай гісторыі* магутным сацыяльным дзейнікам, злучаючым беларускія плямёны, беларускія князьствы, беларускія нацыянальна яшчэ неаформленыя масы ў адзін суцэльны народ.

Гэткую-ж роль адносна беларускай нацыянальнасьці Хрысьціянства іграла і пазьней. За часаў у беларускай дзяржаве *літоўскай дынастыі*, калі ў нас ужо панавала праваслаўе, Беларускі народ, баронячыся ад наступу на Беларусь лацінізму і палёнізму, бараніў ня толькі сваю рэлігію, але так-жа і нацыянальнасьць, ажыўляючы і паглыбляючы ў масах яе супольнасьць і адзінства.

Узноў-жа, за часаў *уніі*, калі культурныя і багатыя клясы пакінулі народ, пераходзячы ў лацінізм і польскасьць, і калі гэтыя апошнія штораз больш насядалі на народ, ён, баронячы сваю уніяцкую веру, свой усходні абрад, бара-

„Słavianskija narody nia vykanali svajej histaryčnaj misii“...

U vialikodnim numary vilenskaha „Słova“ nadrukavana hutarka redaktara hetaj hazety z hien. Želihoŭskim ab polskaj palitycy na hruncie apošnich padziejaŭ u mižnarodnaj palitycy. Pahlady hien. Želihoŭskaha nastolki cikavyja, što pieradrukoŭvajem najbolš istotnaje z ich:

„Londanskija padziei (anhielska-polski abaronny dahavor—red.) napoŭnili mianie optymizmam i nadziejaj. Vychodzim na vialikuju darohu polskaj histaryčnaj palityki. Urešcie končycca akružvańnie Polščy zachodnim susiedam, bo my znajšli pryjacielaŭ, jakija datrymlivajuć słova, a cełу naš narod zamanifestavaŭ adnazhodnaje stanovišča.

„Narody žyvuć datul, pakul imknucca da mety, praznačanaj ducham historyi. Dla Polščy hetkaj metaj — heta słavianskaja ideja. Z zmurokaŭ historyi vystupaje praz usie stahodździ adna praŭda: hiermanskija narody ad Bałtyku da Adryjatyku atakujuć słavian. Dajecca im heta lohka, bo słavianie abo pasvarany abo paniavoleny. Słavianskija narody nia vykanali svajej histaryčnaj misii, bo davalisia hiermancam siabie pasvaryć. Ciapier jany ŭžo prahlanuli, i ŭrešcie pabačyli hetuju ihru.

„Trahedyjaj historyi Polščy, jak i ŭsich słavianskich narodaŭ, było toje, što jany zabyvali ab svajej minuŭščynie i dziela taho nia mieli prad saboj vialikich ideałaŭ na budučyniu.

„Polšč, heta kałyska i serca, a tak-ža rycar słavianstva. Nažal, u praciahu tysiačy hadoŭ Polšč nie viała słavianskaj palityki i heta daviało da trahedyi razboraŭ tak, jak daviało Čechaŭ da ichniaj trahedyi.

„Najbolš istotnaja prykmieta słavianstva heta: svaboda i hramadzkaja spraviadlivašć. Kali na Uschodzie i Zachodzie padymajucca hory totalizmu i prymusu, tady Polšč u svajej psychicy vysoka pavinna trymać ściah svabody i spraviadlivaści. Z hetym ściaham pieramoža, a kali-b navat u niaroŭnaj baraćbie ŭpała, dyk skora padymiecca, bo hetyja ideały nia vyčerpyvajucca i viečnyja.

„Słavianskuju ideju pavinny pravodzić usie: navuka, mastactva, ekanomika, publicystyka. Polšč i Palaki pavinny pačucca słavianskimi. Siańnia hetaja vialikaja meta jšče imhlistaja.

„Dobra stałasia, što ŭvachodzim u sajuz z narodami, jakija lubiać svabodu. Ale musimo imknucca da taho, kab my sami, biez sajuzaŭ, mahli abaranicca ad naješnika.

— „Ci ŭ najbližejšym časie mahčymy dla Polščy vybuch vajny?—pytaje redaktar „Słova.“

— „Dumaju, što mahčymy. Čas pracuje na niekaryść našych praciŭnikaŭ i možna spadziavacca, jany buduć namahacca vykarystać svaju pieravahu ŭ sensie militarnym. Adnosna dalokaj budučyni, dyk budziem optymistymi. Polšč jość na hetkaj darozie, jakoj musić ići i jakuju pakazvali najbolšyja mužy našaha (Polskaha—red.) narodu.“

Vialikaja heta ideja abjednańnia słavianskich narodaŭ, ale ci mahčyma ŭ sučasnych abstavinach?.. My viedajem, jak ideju abjednańnia słavianstva vykarystyvała dziela imperyjalistyčnych metaŭ Rasieja i dziela ehaistyčnaha zadavaleńnia prapahavali jaje Čechi. Dyk treba pradstaŭlać jaje ŭ zakončanaj formie.

Niamieckaja presa ab polskaj palitycy

PAT padaje, što niamieckaja presa ab polskaj palitycy apošnich časoŭ piša hetak:

„Polšč idzie niebiaśpiečnaj darohaj. Jana zryvaje tradycyi svajho vialikaha dziaržaŭnaha muža

---

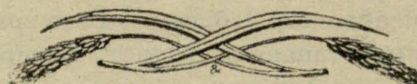
ніў і цэмэнтаваў далей і беларускую сваю нацыянальнасьць.

Калі-ж уся Беларусь у канцы XVIII ст. знайшлася *пад царскай Расеяй,* калі царская палітыка унію перавяла ў праваслаўе і зрабіла з яго палітычнае аружжа, зьвернутае проціў Беларусаў, калі настаў для нашага народу найгразьнейшы час, — і тады Хрысьціянства аказалася апорай беларускай нацыянальнасьці. Лацінскае каталіцтва тады ў Беларусі падтрымлівала і зьберагала да лепшых часаў беларускую нацыянальную ідэю.

Факт, што Хрысьціянства зьяўляецца ў нашай гісторыі творывам і апорай беларускай нацыянальнасьці, тлумачыцца прадусім тым, што яно ўводзіць дужа блізкі і глыбокі духовы кантакт у народных гушчах, які, часта нясьведама, падтрымлівае і твора нацыянальнае пачуцьцё і якога зьнішчыць ня могуць ніякія палітычныя махінацыі, бо да яго не дасягаюць. Гэтым іменна тлумачыцца і тое, што і за панаваньня над Беларускім народам расейскіх цароў праваслаўная цэрква, ня гледзячы на навязаньне ей ролі вынарадаўляньня Беларусаў, цалком іх не зрусыфікавала і яны далей асталіся Беларусамі.

Гэткім, як бачым, Хрысьціянства ў Беларусі ў першым пэрыядзе яе гісторыі было магутным і ўсестаронным дзейнікам, аб'еднаваючым беларускія плямёны ў адзін асобны самастойны народ, уводзячы яго апрача гэтага ў сям'ю цывілізаванага сьвету і асьвячаючы беларускую народную мову, як мову рэлігіі, культуры і агулам асьвечанага жыцьця, назаўсёды. Гэткім яно было адносна бел. народу і пазьней. Але аб гэтым далей.

(Літаратура: **П. Милюков** — Національный вопрос, Прага 1925; **St. Kodź** — Zasada narodowości, Wilno 1932; **A. Maceina** — Tautinis Auklėjimas, Kaunas 1934; **Д. Багалѣй** — Русская Исторія; **В. Липинский** — Релігія і Церква в історії України, Львів 1933.)

Piłsudskaha. Niamieččyna śladzić pastupki Polščy z supakojem dobra azbrojenaj dziaržavy. Niamieččyna maje šmat pryčyn dziela razačaravańnia. Z svaim uschodnim susiedam chacieła Polšč naładzić suadnosiny ŭ duchu ščyraj pryjaźni... Niamieččyna nikoli navat nia dumała čymkolviek brazić Polščy. Ci nia lepš było ŭ duchu zapačatkavanaj marš. Piłsudskim palityki dobraha susiedztva asiahnuć akančalnaje vyjaśnieńnie suadnosin mіž Polščaj i Niamieččynaj? Zamiest hetaha pačalisia pierahavory z Anhlijaj, jakaja karystajecca metodami z 1914 h... Budziem znać, što dumać ab tych, jakija addajucca pad kamandu anhielskaj palityki, skiravanaj prociŭ Niamieččyny... Kali Niamieččyna budzie zmušana da taho, dyk vystupić z całaj rašučaściaj prociŭ tych, što viaduć, ci biaruć učaście ŭ palitycy akružvańnia."

Z hetaha bačym, što Niemcy na Polšču hladziać niełaskavym vokam za toje, što jana zaklučyła z Anhlijaj abaronny na vypadak napadu dahavor.

„Heta byŭ-by kaniec imperyjaŭ"

Polskaja hazeta „Głos Narodu" sučasnuju palityku Italii i Niamieččyny acaniaje hetak:

„Musolini (dyktatar u Italii — red.) idzie śladami Hitlera. Fašyzm taksama jak i hitleryzm nia maje maralnych padstavaŭ. Jaho adnosiny da spravy mižnarodnaha žyćcia taksama apirajucca na kulcie siły, jak i ŭ hitleryźmie...

„Hitler imkniecca da hiehiemonii ŭ Siaredniaj Eŭropie, Musolini choča być panam paŭdzionnaj. Dva dyktatary dzielać miž saboj całuju Eŭropu... Kali-b plan Musoliniaha i Hitlera ździejśniŭsia, dyk Francyja i Anhlija byli-b adharodžany ad usialakich upłyvaŭ u siaredniaj i ŭschodniaj Eŭropie, a Mižziemnaje mora było-b dla ich začyniena. Heta byŭ-by kaniec imperyjaŭ: anhielskaj i francuskaj."

Nie zvažajučy na takuju pahrozu, Anhlija i Francyja dasiul niezdabylisia na rašučy pastupak, a tolki ŭsio słovami hvarantujuć zahrožanym dziaržavam niezaležnaść i abiacajuć patrebnuju pomač.

Baćki Biełarusy! Vučycie svaich dziaciej čytać i pisać pabiełarusku!

Ks. Ad. Stankievič i inž. Ad. Klimovič u Vilni. Vysielenyja z Vilni i Vilenščyny ks. Adam Stankievič i inž. Adolf Klimovič padčas Vialikodnych śviat, z dazvołu vajavodzkaj ułady, adviedali Vilniu. Inž. Klimovič pryjaždžaŭ da svajej siamji, a ks. Stankievič byŭ paklikany Apelacyjnym Sudam u charaktary śviedki na sud D-ra H. Dembinskaha, S. Jendrychoŭskaha i inš.

Novy zbornik vieršaŭ M. Mašary. Viedamy biełaruski paet M. Mašara pryhatavaŭ da druku novy zbornik svaich vieršaŭ.

75-ja ŭhodki śmierci Kastusia Kalinoŭskaha varšaŭskija Biełarusy adznačyli adumysnym referatam ab historyi Biełarusi za apošnija 100 hadoŭ. Referat hety 26 min. m-ca ładziła miascovaje Biełaruskaje Aśvietnaje Tavarystva, a referentam byŭ dr. Mikoła Orsa.

Novaja zharmanizavanaja biełaruskaja pieśnia. Viedamy ukrainski kampazytar praf. A. Košyc niadaŭna zharmanizavaŭ dla miašanaha choru biełaruskuju narodnuju pieśniu: „Dažali žyta da samaha dołu".

Vyvieźli ŭ Berezu. Daviedvajemsia, što administracyjnyja ŭłady vyviežli ŭ kancentracyjnyja łahiery biełaruskich sialanskich dziejačoŭ: Harošku Antona z v. Lujsičy, Maładečanskaha pav., i Piatroviča z v. Byki, Pałačanskaje voł.

Śviatkavańnie 21-ch uhodkaŭ abvieščańnia Niezaležnaści Biełarusi. „Лит. Вѣстник" u № 88 z 29.III.39 h. piša, što 26.III u Kaŭnasie ŭ „Biełaruskaj Chatcy" adbyłosia śviatkavańnie 21-ch uhodkaŭ abvieščańnia Niezaležnaści Biełarusi, — Vialikaha Aktu 25.III.1918 h. u Miensku. Na śviatkavańni hetym sabranyja Biełarusy vysłuchali adpaviednych referataŭ i ŭspaminaŭ.

Ahulny schod Biełaruskaha Kulturna-Aśvietnaha T-va ŭ Litvie. Jak padaje „Лит. Вѣстн", 26.III siol. u Kaŭnasie adbyŭsia ahulny hadavy schod Biełaruskaha Kulturna-Aśvietnaha Tavarystva ŭ Litvie.. Tavarystva heta za čas ad 26.III.1932h. zarhanizavała 213 spektaklaŭ i 454 lekcyi ŭ Biełaruskim Narodnym Universytecie. Isnavaŭ tak-ža pry Tavarystvie sadok dla biełaruskich dzietak.

Z relihijnaha žyćcia pad Savietami

Maskoŭski „Biezbožnik" (orhan sajuzu biazbožnikaŭ) padaje ab relihijnym žyćci pad kamunistyčnaj uładaj u SSSR hetak:

— Pierš za ŭsio mała zamietnaje siarod nasielnictva vykonvańnie relihijnych praktykaŭ. Nie zamietna jano navat i tam, dzie jšče acaleli i cerkvy. Ale viera ŭ Boha astałasia. Heta vidać asabliva jarka ŭ rabotnickich centrach. Rabotniki nia majuć abrazoŭ u chatach, ale astalisia relihijnymi, asabliva heta vidać z śviatkavańnia vialikich hadavych śviataŭ — Kaladnych i Vialikodnych.

Vielmi mnoha natvaryłasia novych sektaŭ, a imienna: „biezabradniki," jakija zapisvajucca ŭ arhanizacyi biazbožnikaŭ, ale biazbožnaści nie spačuvajuć i navat vierać u dušu, navonki pakazvajučysia „biazbožnikami." Siarod „biezabradnikaŭ" jošć šmat roznych hrupaŭ, jakija rozna padchodziać da svajej „tajnicy" dziela ŭtrymańnia ŭ tajnaści svajej viery. Mnoha takich „biezabradnikaŭ" siarod vučnioŭskaj moładzi.

Jošć jašče h. zv. „skrytniki," što astajucca prychilnikami abradu, ale vielmi aściarožna chavajucca z svaim relihijnym žyćciom. „Skrytniki" ŭvažajuć savieckuju ŭładu ŭładaj Antychrysta i spryjajuć pašyrańniu čutak ab prybliženni strašnaha sudu.

Jošć jašče tak-ža sekta „maŭčańnikaŭ." Jany na relihijnym hruncie bajkatujuć usie orhany ŭłady, vybary, śpis nasielnictva. Dzieciam svaim zabaraniajuć chadzić u savieckija škoły.

„Biezabradnikaŭ" vielmi mnoha ŭ Kurščynie, Pałtaŭščynie, Varaniežčynie, „skrytniki" raspaŭsiudžany na Urale, „maŭčańniki" — u Tamboŭščynie, vakolicach Leninhradu i Noŭharadčynie. —

Przesyłka opłacona ryczałtem

CIOMNYJA CHMARY NAD EŬROPAJ

Sajuz Anhlii z Francyjaj dziela ŭtrymańnia miru

Palityčnaja dziejnaść Niamieččyny z Italijaj zatryvožyła amal usie eŭrapejskija dziaržavy i zaniepakoiła cely śviet. Pad naciskam pahrozy vajny amal cely śviet paŭstaje praciŭ niamiecka-italjanskaj palityki ŭ Eŭropie. Dziela ŭstrymańnia niamiecka-italjanskaha zachopnictva anhielska-francuski sajuz u całaj Eŭropie arhanizuje vajennyja zapory.

Razhrom Albanii i tryvoha na pabiarežžach Mižziemnaha i Adryjatyckaha mora

Paśla razhromu Niamieččynaj Čechasłavackaj respubliki j adarvańnia ad Litvy Kłajpedzkaha Kraju, pačała nastup Italija. U časie minułaha Vialikadnia Italija zachapiła Albaniju.

Albanija raspałožana napraciŭ Italii, na druhim baku Adryjatyckaha mora, maje kala 1.200.000 nasielnictva. Kiravaŭ hetaj niezaležnaj dziaržavaj karol Zogu. Kraj hety harysty i biedny, kulturna nizki, nia maje navat ani adnoj žaleznaj darohi, ale maje vialikaje značeńnie stratehičnaje i palityčnaje, asabliva dla Italii. Dziela hetaha Italija ciapier i zabrała hety, karysny dla svajej palityki, kraj.

Zachapleńnie Italijaj Albanii ŭstryvožyła nanova całuju Eŭropu, a biezpasredna Hrecyju i Juhasłaviju, što lažać na pabiarežžy Adryjatyckaha mora, napraciŭ Italii, u susiedztvie z Albanijaj. Zatryvožyłasia i susiedniaja Baŭharyja. Pačałasia tam mabilizacyja i hetyja dziaržavy ŭ napružańni rychtujucca da abarony svajej niezaležnaści.

Supakoju na Mižziemnym mory Italija pahražaje pasredna — praz Hišpaniju, jakoj ciapier vaładaryć pieramožca ŭ tamašniaj chatniaj vajnie hien. Franko. Hišpanija hieneała Franko pasłuchmianaja Italii; pry pamačy jaje vajskovaj siły, jakaja dasiul adtul nie vyjaždžaje, ciapier pahražaje Anhlii ŭ Hibraltarskim pralivie, jaki jość adzinym najbližejšym vodnym šlacham dla anhielskaj floty na Mižziemnaje mora.

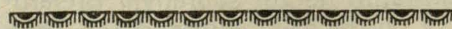
Tryvoha ŭ Danii i ŭ Holandyi

Adnačasna z nastupam Italii na pabiarežža Adryjatyckaha mora i na Mižziemnym mory, Niamieččyna ustroŭvaje svaju palityku ŭ advarotnym hieohrafična kirunku — adnosna Halandyi i Danii, a tak-ža i ŭ kirunku Čornaha mora — adnosna Rumynii. Dziela hetaha paŭstała tryvoha i ŭ hetych dziaržavach. Pačalisia i tam vajennyja pryhatavańni dziela abarony svajej niezaležnaści.

Anhlija z Francyjaj u abaronie zahrožanych dziaržaŭ

Treba viedać, što hetuju eŭrapejskuju zaviaruchu vyklikała ništo inšaje, jak palityčnaje zmahańnie miž Niamieččynaj i Italijaj z adnaho boku i Anhlijaj i Francyjaj — z druhoha. Niamiecka-italjanskaja starana, idučy suprać palityki Anhlii i Francyi, niščyć na svaim šlachu ŭsie dziaržaŭnyja arhanizmy, što stajać abo mohuć stać jej na pieraškodzie, a Francyja z Anhlijaj dziela ŭłasnaj abarony zmušany baranić usie zahrožanyja niamiecka - italjanskaj ekspansijaj dziaržavy. Dziela hetaha Anhlija supolna z Francyjaj ciapier zabieśpiačajuć niezaležnaść Hrecyi, Juhasłavii, Baŭharyi, Rumynii, Holandyi, Danii i ŭsim in šym dziaržavam, jakim pahražaje niamiecka-italjanskaje zachopnictva.

Pry hetym treba adznačyć, što anhielska-francuski sajuz abarony miru ciapier vielmi rasšyryŭsia i maje vialikuju siłu, nia tolki zbrojnuju, ale i idejovuju, bo jon baronić mir, jon suprać vajny i za supakoj. Da hetaha sajuzu dałučajucca Zł. Št. Paŭnočn. Ameryki i ŭ zapleččy jaho staić SSSR.

Roznyja viestki

Z Polšču

Ziemlarobskaja samapomač. Urad vydaŭ zahad naładžańnia ziemlarobskaj samapomačy. Hetaja samapomač abaviazuje da ŭzajemnaj pomačy ŭ pracy, pazyčańni vupražy, snaści i supolnaha vykonvańnia pracy padčas siaŭby, žniva i inšych rabot. Vajavoda moža nakazać abaviazkavaść ziemlarobskaj samapomačy ŭ całym vajavodztvie i paasobnych vołaściach.

Vitas, Kiernik i Bagiński na voli. Palityčnyja emihranty — Vitas, Kiernik i Bagiński, — jakija niadaŭna viarnulisia z zahranicy, prabyŭšy pa niekalki dzion u astrozie, vypuščany ŭžo na volu.

Novaja partyja — „Stronnictwo Demokratyczne.“ U hetym tydni sfarmavałasia novaja polskaja partyja pad nazovam „Stronnictwo Demokratyczne.“ Staršynioj hetaj partyi vybrany praf. Michałovič. „Stron. Demokratyczne“ paŭstała z h. zv. „Demokratyčnych Klubaŭ.“

Z zahranicy

Kryvavaja abarona Albancaŭ. Albancy nie ŭziali prykładu ad Čechaŭ, ale baranilisia ad italjanskaha naježnika kolki mahli i mieli siły. Hazety padajuć, što Albancy doŭhi čas nia kidali aružža i zaŭziata abstrelivali akupantaŭ.

Pierahavory Serbaŭ z Charvatami. U Juhasłavii majuć uładu Serby. Charvaty damahajucca aŭtanomii abo roŭnaha prava. Ciapier u hetaj spravie adbyvajucca miž Serbami i Charvatami pierahavory.

Aŭtanomija Karpackaj Ukrainy? Vuhryja razhramiła Karpackuju Ukrainu i ŭłučyła jaje ŭ svaje hranicy. Ciapier, jak padaje „Ruski Hołas,“ vuharski ŭrad pačynaje ŭžo dumać ab nadańni aŭtanomii dla Karpackaj Ukrainy. Z Ukraincaŭ nielha zrabić Madziaraŭ!

Padpiska na „Chr. Dumku“: na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50 hr., na try miesiacy—1 zał. Cana asobnaha numaru — 10 hr. Zahranicu padpiska ŭ dva razy daražej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŽNIAK
Рэдактар Я. ПАЗЬНЯК

Wydawca KS. AD. STANKIEWICZ
Выдавец КС. АД. СТАНКЕВІЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. | Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1